

تبیین شاخص‌های اخلاق تدریس در آموزش علوم پزشکی: یک مطالعه ترکیبی

لیلی مصلی نژاد^۱، منصور تقوی‌نژاد^{۲*}، محمد امین مرادیان^۳

۱- دانشیار گروه آموزش، گروه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، ایران
 ۲- مربی، گروه اخلاق، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، ایران
 ۳- دانشجوی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، ایران

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.9, No.3&4, Fall & Winter 2021

چکیده:

مقدمه: شاخص‌های اخلاق در تدریس با ارائه یک الگوی عملی زمینه را جهت رشد و توسعه آن در محیط آموزشی فراهم می‌آورد و توجه محض به انتقال دانش و حذف بعد تربیت از مسئولیت اساتید را یادآوری می‌نماید. این مطالعه با هدف بررسی اخلاق تدریس از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در قالب یک مطالعه ترکیبی انجام شد.

روش کار: در این پژوهش ترکیبی، در بخش کمی، ۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. در بخش کیفی نیز ۸ نفر از اساتید و ۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه به صورت هدفمند مشارکت داشتند. ابزار پژوهش در بخش کمی، پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۳۵ سوال در یک طیف ۵ بخشی بود. تلفیق یافته‌های کمی و کیفی منجر به استخراج شاخص‌ها و گویه‌های پرسشنامه اخلاق در تدریس علوم پزشکی گردید.

یافته‌ها: در بخش کمی و در بین ابعاد پرسشنامه، بعد اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به خود از بالاترین میانگین برخوردار بود که در این حیطه بیشترین میانگین مربوط به منزلت مدرس با میانگین (0.92 ± 0.07) بود و بعد از آن مولفه روابط انسانی از مقادیر بیشتری برخوردار بود که بیشترین میانگین مربوط به علاقه و محبت واقعی نسبت به دانشجویان با میانگین (0.92 ± 0.04) بود. در بخش کیفی از مجموع تعداد ۷۴ کد بررسی شده، تعداد ۳ تم استخراج گردید که شامل اخلاق فردی، اجتماعی و حرفه‌ای بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده در این پژوهش که از تلفیق دو بخش کمی و کیفی به دست آمد منجر به ارائه شاخص‌ها و گویه‌هایی جهت بررسی وضعیت اخلاق در تدریس علوم پزشکی شد که در مقایسه با پرسشنامه‌های قبل از جامعیت بیشتری دارد.

واژگان کلیدی: اخلاق، اساتید، آموزش علوم پزشکی، تدریس حرفه‌ای‌گری، روش ترکیبی

J Educ Ethics Nurs 2021;9(3&4):86-94

مقدمه

محیط آموزشی باید از محتوای آنها آگاه شوند و در طول انجام خدمات آنها به کار گیرند [۳]. آموزش عالی نیز نظامی حرفه‌ای است و اساتید دانشگاه‌ها به عنوان افرادی که مسئولیت تعلیم و تربیت دانشجویان را بر عهده دارند باید از اصول اخلاق حرفه‌ای معلمی آگاهی داشته و به آن پایبند باشند. رعایت اخلاق آموزشی تضمین‌کننده سلامت فرایند یاددهی-یادگیری در دانشگاه است و موجب افزایش تعهد پاسخگویی مدرسان نسبت به نیازهای دانشجویان می‌شود [۴، ۵].

تدریس به معنی هرگونه فعالیت برنامه‌ریزی شده است که به منظور ایجاد یادگیری در افراد و تغییر لازم در رفتار آنها طراحی و اجرا می‌شود [۱]. اخلاق حرفه‌ای که مفهوم آن از علم اخلاق اتخاذ شده است به چگونگی رفتار، ادب و عمل شخص هنگام انجام کار می‌پردازد در سایر نقاط جهان نیز پرداختن به اخلاق تدریس در دهه‌های اخیر مطرح شده است [۲]. امروزه پرداختن به اصول اخلاق تدریس در قالب‌های تدوین شده رواج یافته است و معلمان و مربیان هنگام ورود به موسسه یا

*نویسنده مسئول، نشانی: خیابان مطهری، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهرم، ایران.

پست الکترونیک: tafvizi.m@jums.ac.ir

تلفن تماس: ۰۹۱۷۹۰۸۱۶۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۱۵

مختلف و با بهره‌گیری از مزایا و اثرات سینرژی دو روش کمک شایانی نماید و نهایت امر، آموزش علوم پزشکی با رسالت ویژه خود در تربیت دانشجویان حرفه‌ای در عرصه سلامت و عرصه ارائه خدمات سلامت میتواند کانون توجه خاص اخلاقی بوده و تدریس آن نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین عدم وجود پرسشنامه اختصاصی در بررسی این موضوع، باعث گردید تا ضمن بررسی موضوع اخلاق در قالب یک رویکرد کمی- کیفی به استحصال شاخص‌های اختصاصی آن در آموزش علوم پزشکی پردازند لازم به ذکر است با انجام این مطالعه زمینه ساخت پرسشنامه اختصاصی را در این زمینه فراهم خواهد شد. هدف از این مطالعه بررسی اخلاق در تدریس علوم پزشکی از دیدگاه اساتید و دانشجویان علوم پزشکی در قالب یک مطالعه کمی- کیفی (ترکیبی) است.

روش کار

این مطالعه یک مطالعه کمی- کیفی با رویکرد ترکیبی است که با هدف تبیین اخلاق در تدریس در دیدگاه اساتید و دانشجویان علوم پزشکی چهارم انجام گرفته است. در این مطالعه در ابتدا بخش کمی با هدف بررسی میانگین حیطه‌ها و زیر حیطه‌ها با پرسشنامه موجود روا و پایا در زمینه اخلاق در تدریس انجام و سپس بخش کیفی به صورت مصاحبه بر روی گروه هدف انجام شد تا نسبت به مشخص شدن عمق موضوع تمهیدات مناسب انجام گیرد.

بخش اول: مطالعه کمی

در بخش کمی نمونه‌گیری مشتمل بر گروه‌های مختلف دانشجویان از گروه‌های مختلف و رشته‌های مختلف به خود اختصاص دادند دانشجویان سال اول نیز به واسطه تجربه کم موضوع مورد تحقیق در نمونه‌گیری وارد نشدند. تعداد ۱۰۰ نفر از دانشجویان به صورت نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی از رشته‌های مختلف انتخاب و در پژوهش وارد شدند. در بخش کمی از پرسشنامه روا و پایا و بومی شده استفاده شد که ویژگی آن به شرح زیر است.

این پرسشنامه دارای ۳۵ سوال با سه بعد و چهار مولفه (ریز بعد) بوده و هدف آن ارزیابی میزان رعایت اخلاق تدریس در مدرسان از ابعاد مختلف (اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به خود، اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به علم، اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به دانشجویان (درستکاری، پرورشی، روابط انسانی، آموزشی) را در یک طیف ۵ بخشی مورد بررسی قرار می‌دهد و هر چه نمره حاصله بیشتر باشد میزان رعایت آن توسط استاد بیشتر است [۱۶].

اخلاق در آموزش عالی با مشخص کردن حدود و ثغور رفتارهای مناسب و نامناسب مدیران و هیات علمی در اجرای مسئولیت‌های حرفه‌ای ذینفع‌های گوناگون آموزش عالی را حمایت می‌کند. و عواملی همچون جو گروه آموزشی، ساختار گروه آموزشی و تجربیات دانشجویی به طور تنگاتنگ با اخلاق پیوند خورده است [۶].

عرصه آموزش علالی کارکردهای متفاوتی دارد و اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها که بخش عمده این کارکرد به عهده‌ی آنهاست به سبب حرفه‌ی استادی خود، وظایف و مسؤولیت‌های اخلاقی دارند که از آنها به نام اخلاق حرفه‌ای استادی یاد می‌شود [۷ و ۸].

از آنجا که مسؤولیت‌ها و وظایف حرفه‌ای اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها عمدتاً در سه حوزه‌ی آموزشی، پژوهشی و کارآفرینی تقسیم می‌شود اخلاق حرفه‌ای آموزش عالی نیز ناظر بر هر سه حوزه است [۹]. اخلاق حرفه‌ای آموزش و تدریس سه گروه اصلی تأثیرگذار و تأثیرپذیر مرتبط با کارکرد آموزشی دانشگاه عبارتند از مدیران و سیاستگذاران، اعضای هیات علمی و دانشجویان [۱۰]. این کارکردها می‌بایست از نظر اخلاقی قابل نقد و بررسی باشد [۱۱].

از نظر انجمن اساتید آمریکا، اساتید موظفند محیط آموزشی ایجاد کنند که زمینه تکمیل استعداد و توانایی بالقوه همه دانش‌پذیران را فراهم نمایند [۱۲]. به طور کلی، کدهای حرفه‌ای اساتید توسط این انجمن در چهار حیطه اخلاق رفتار با دانشجو، رفتار با همکاران، رفتار با والدین و جامعه، انجام فعالیت‌ها و عملکرد مربوط به خود تقسیم‌بندی شده و هر مورد با مصادیق به بحث گذاشته شده است [۱۳ و ۱۴]. اخلاق و تدریس به طور ذاتی همسو و در هم تنیده است و محققان و فیلسوفان مختلفی به بررسی ماهیت اخلاق در تدریس و تدریس اخلاقی پرداخته‌اند و ابراز داشته‌اند که توجه به رشد و توسعه همه جانبه استاد (به ویژه ارتقای اخلاقی وی) می‌تواند ضمن بهبود عملکرد کلاسی منجر به حفظ امنیت، رفاه و تعالی فردی و گروهی دانشجویان شود و متقابلاً عدم توجه به آن نیز می‌تواند به توانایی دانشجویان در یادگیری و اشراف نظری و تخصصی بر محتوای دروس لطمه وارد کند [۱۵].

از طرف دیگر توجه به شاخص‌های اخلاق در تدریس با ارائه یک الگوی عملی زمینه را جهت رشد و توسعه آن در محیط آموزشی فراهم می‌آورد و توجه محض به انتقال دانش و حذف بعد تربیت از مسؤولیت اساتید را یادآوری می‌نماید. ویژگی تحقیقات کیفی نیز قابلیت انجام آن در کلیه عرصه و استحصال نتایج متفاوت با توجه به بعد بومی و جغرافیایی است. تحقیقات ترکیبی با رویکرد کمی- کیفی می‌تواند به مشخص نمودن عمق موضوعات از ابعاد

این پرسشنامه توسط مصدق و همکاران (۱۳۹۲) روا و پایا گردید. با استفاده از نظر اساتید روایی محتوای این مقیاس تایید گردید و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد بالاتر از ۰/۷۰ به دست آمد که ضریب مطلوبی برای این پرسشنامه محسوب می‌شود [۱۶].

بخش کیفی:

با توجه به لزوم بررسی عمق موضوع و نظر به عمومی بودن تنها پرسشنامه موجود که در بخش اول تحقق بررسی گردید، تحقیق کیفی به صورت میکس انجام گردید تا ابعاد بیشتری از موضوع آشکار شده و بتوان شاخص‌های مناسب‌تری را در آموزش علوم پزشکی استخراج نمود.

در بخش کیفی و با هدف بررسی عمق داده‌ها از نمونه‌گیری مبتنی بر هدف از دو گروه دانشجویان و اساتید انجام شد و تا اشباع داده ادامه یافت. با توجه به انجام یک مطالعه کیفی، نمونه‌گیری به صورت هدفمند با مثلث‌سازی با هدف افزایش روایی و تنوع شرکت‌کنندگان از اساتید با سوابق مختلف و رشته‌های مختلف بالینی، علوم پایه و پرستاری و با سوابق مختلف کاری انجام شد. در گروه دانشجویان نمونه‌گیری مبتنی بر هدف از گروه‌های مختلف دانشجویی در گزوه کارشناسی از دو سال آخر و در گروه پزشکی از سه مقطع آخر علوم پایه و فیزیوپات و بالین و به صورت متنوع از گروه‌های مختلف انجام گردید.

همچنین از اساتید پایه و بالینی به عنوان صاحب نظر در زمینه اخلاق و علاقه‌مندی به موضوع پژوهش در کنار گروه‌های دانشجویی استفاده شد تا روایی محتوایی کار افزایش یابد.

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختار یافته عمیق استفاده شد که تا اشباع داده‌ها ادامه یافت. مصاحبه شامل سوالات باز در رابطه با تجربیات اساتید و دانشجویان در مورد اخلاق در تدریس بود که در بازه زمانی ۳۰ تا ۴۵ دقیقه انجام شد. با اجازه مشارکت کنندگان و با اطمینان از محرمانه بودن، مصاحبه‌ها با استفاده از ابزارهای دیجیتال ضبط شد.

در سوالات در ابتدا به صورت کلی از اخلاق در تدریس و تداعی ذهنی آن سوال شد و سپس در خصوص مظاهر اخلاقی در تدریس و شاخص‌های آن سوال شد.

در پایان، مصاحبه‌ها ضبط و بلافاصله پیاده، کد بندی و تجزیه و تحلیل شد تا بازخورد لازم برای مصاحبه‌های بعدی و یا کفایت و اشباع داده‌ها را فراهم کند. بر پایه این روش چهار معیار موثق بودن تحقیق کیفی مشتمل بر اعتبار (یاورپذیری)، انتقال پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیر مدنظر گرفته شد.

برای تایید صحت داده‌ها (Rigor) و سپس به منظور تأیید دقت (Credibility) و اعتبار مطالعه (Trustworthiness)، از چک

اعضا (Peer-check) با استفاده از شیوه‌های پرسش از همکار استفاده شد. همچنین نتایج (Member-check) تحلیل و طبقه‌بندی‌ها، به تأیید دو نفر از اساتید رسید و علاوه بر آن، از یک محقق با تجربه در تحقیق کیفی نیز نظرخواهی شد. برای افزایش دقت مطالعه، نتایج تحلیل حاصل از مصاحبه، در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت. در مورد انتقال‌پذیری نیز سعی شد که تمام جزئیات تحقیق و کلیه فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به طور کامل شرح داده شوند و از تداخل نگرش فردی در نگارش و پیاده‌سازی آن خودداری شود. در مورد قابلیت اطمینان در مطالعه حاضر، از یک ناظر خارجی با تجربه در تحقیق کیفی استفاده شد تا فرآیند جمع‌آوری داده‌ها و فرآیند تحلیل را بررسی و تأیید نماید و در نتیجه، قابلیت اطمینان مطالعه حاصل گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس روش ۷ مرحله‌ای کلازی (خواندن دقیق کلیه توصیف‌ها و یافته‌های مهم شرکت‌کنندگان، استخراج عبارات با اهمیت و جملات مرتبط با پدیده، مفهوم بخشی به جملات مهم استخراج شده، مرتب‌سازی توصیفات شرکت‌کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته خاص، تبدیل کلیه عقاید استنتاج شده به توصیفات جامع و کامل، تبدیل توصیفات کامل پدیده به یک توصیف واقعی خلاصه و مختصر، و مراجعه به شرکت‌کنندگان برای روشن نمودن ایده‌های بدست آمده) انجام شد.

این مقاله با کسب مجوز انجام پژوهش از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی جهرم با کد IR.JUMS.REC.1397.077 مورد تایید قرار گرفت. کلیه مصاحبه‌ها با اجازه و رضایت افراد انجام در محیط آرام و راحت انجام و رکورد گردید و پس از انجام تحقیق معدوم گردید.

یافته‌ها

در مطالعه حاضر تعداد ۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در تکمیل پرسشنامه شرکت داده شدند. میانگین سنی این افراد برابر $22/34 \pm 2/78$ سال بود. تعداد ۳۵ پسر (۳۵ درصد) و ۶۵ دختر (۶۵ درصد) در این مطالعه شرکت داشتند. تعداد دانشجویان پزشکی ۴۱ نفر (۴۱ درصد)، پرستاری ۳۰ نفر (۳۰ درصد)، اتاق عمل ۱۵ نفر (۱۵ درصد) و علوم آزمایشگاهی برابر ۱۴ نفر (۱۴ درصد) بود.

یافته‌های پرسشنامه به تفکیک حیطه‌های مطالعه

بعد اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به دانشجو ۴ مولفه دارد. که میانگین و انحراف معیار هر کدام از مولفه‌ها جداگانه آورده شده است. بیشترین میانگین در حیطه‌ها به اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به دانشجو و روابط انسانی بود (جدول ۱).

تمها چند زیرتم داشتند که در مجموع ۱۱ زیر تم در بررسی کیفی شناسایی شد (جدول ۲).

انطباق نتایج کمی و کیفی:

برای بررسی ترکیبی نتایج کمی و کیفی همانطور که در جدول ذیل نشان داده شده است، انطباق نتایج حاصله از مصاحبه و پرسشنامه با یافتن اشتراکات میان این دو بررسی انجام شد. در نهایت مواردی که در پرسشنامه کمی بررسی نشده بود و در واقع مورد اشتراک روش کمی و کیفی نبود، ارائه شده است (جدول ۳).

یافته‌های کمی در پرسشنامه بر حسب رشته:

در بررسی میانگین کلی ابعاد، بیشترین میانگین در رشته علوم آزمایشگاهی با میانگین ۲/۹۷ و کمترین میانگین در رشته پزشکی با میانگین ۲/۸۱ می‌باشد. در تمامی ابعاد از لحاظ آماری تفاوت معنی داری بین رشته‌ها وجود ندارد ($P > 0.05$).

یافته‌های کیفی:

از مجموع تعداد ۷۴ کد بررسی شده، تعداد ۳ تم انتخاب شد. تم‌ها شامل، اخلاق فردی، اجتماعی و حرفه‌ای بودند. هر کدام از این

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار یافته‌های پرسشنامه در کل دانشجویان

بعد	حیطه	عبارت	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین کل
اخلاق حرفه‌ای	ندارد	منزلت شخصیت مدرس	۳/۰۷	۰/۹۲	۰/۹۰۲
		عدم غرور علمی	۲/۹۷	۱/۰۳	
		آراستگی به فروتنی و تواضع	۳/۰۴	۱/۰۱	
		انجام کار با نیت خالص تقرب به خدا	۲/۵۵	۰/۹۰	
اخلاق حرفه‌ای	ندارد	دارا بودن شهامت اظهار حق	۲/۹	۱/۰۰	۲/۸۱
		اشتیاق در آموزش علم به دانشجویان خود	۲/۸۲	۱/۱۰	
		معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آنها احاطه ندارد	۲/۸۳	۱/۱۵	
اخلاق حرفه‌ای	درستکاری	عدم ارائه علم خود در اختیار افرادی که از آن سوء استفاده می‌کنند	۲/۷۹	۱/۰۲	۳/۰۵
		اختصاص وقت کافی برای دانشجویان خود	۳/۱۷	۱/۰۸	
		استقبال از نظرات منطقی مخالف	۳/۰۷	۱/۰۹	
		اجتناب از تحمیل عقاید شخصی به شاگردان	۲/۸۲	۱/۲۲	
		عدم واگذاری مسئولیت تدریس خود به همکار یا دستیار خود	۳/۱۴	۱/۱۱	
		عدم سوء استفاده علمی از دانشجویان	۳/۱۵	۰/۹۸	
		علاقه مند نسبت به شغل خود	۳/۱۱۳	۱/۱۹	
		نظم و دقت در کلیه امور تدریس	۳/۰۸	۱/۹۸	
		عدم پرداختن به مباحث حاشیه‌ای	۲/۹۱	۱/۱۶	
		وحدت و سازگاری بین حرف و عملش	۳/۰۴	۱/۱۸	
اخلاق حرفه‌ای	آموزشی	به کارگیری محتوای درسی (سرفصلهای درسی) کارآمد و مفید	۲/۹۷	۱/۱۴	۲/۸۲
		استفاده از بهترین قواعد و روش تدریس هر درس	۲/۹۴	۱/۱۵	
		برخورداری از قدرت بالایی برای ایجاد ارتباط با شاگردان	۲/۷۴	۱/۰۸	
		دارا بودن مهارتهای لازم برای انتقال مفاهیم و مباحث درسی	۲/۶۸	۱/۰۷	
		استفاده از بهترین شیوهها در ارزیابی از شاگردان	۲/۷۵	۱/۱۱	
		رعایت عدالت در نگاه کردن، توجه کردن، آموختن و رسیدگی کردن به شاگردان	۲/۸۹	۱/۲۷	
روابط انسانی		رازداری و امانتداری نسبت به شاگردان	۳	۱/۱۴	۳/۰۴
		حساسیت نسبت به مشکلات شخصی شاگردان	۱/۳	۱/۲۳	
		علاقه و محبت واقعی نسبت به دانشجویان	۳/۰۴	۱/۱۷	
پرورشی		ترغیب دانشجویان به تحصیل علم با بارور کردن انگیزه‌های عالی انسانی	۲/۹۳	۱/۰۸	۲/۶۳
		پرورش خلوص نیت الهی در دانشجویان	۲/۱۲	۱/۰۲	
		شروع کلاس با نام خدا و حفظ همبستگی با خدا	۲/۰۸	۱/۰۱	
		تلاش برای ایجاد شوق و دل بستگی به علم و دانش	۲/۸۱	۱/۰۴	
		عدم ایجاد روحیه بزدلی یا چاپلوسی به دلیل اقتدار معلم	۳/۰۱	۰/۹۳	
		ایجاد پایه‌های انضباط درونی (خودکنترلی، خودارزیابی و ...) در افراد	۳/۰۳	۱/۰۸	
		به پایان رساندن درس با نصایح اخلاقی و دعا	۲/۳۶	۱/۱۴	
		بارور کردن مسئولیت پذیری اجتماعی در دانشجویان	۲/۷۶	۰/۹۹	
		حفظ حرمت شاگردان در همه شرایط	۲/۶۳	۱/۲۲	

جدول ۲: تم ها و زیر تم های بخش کیفی

تم ها	زیر تم	مضامین	نمونه مصاحبه
اخلاق فردی	کشش اخلاقی انتقاد پذیری دسترسی	فروتنی و تواضع، انتقاد پذیری، کشش اخلاقی، دسترسی	استادی که اخلاق دارد دانشجو درس را هم بهتر میفهمد. کشش یعنی اخلاق بهتر و اخلاق یعنی درس عملی
اخلاق اجتماعی	ارتباط بین فردی موثر رل مدل بودن درک متقابل امید بخشی	درک متقابل، ارتباط بین فردی موثر، تعاملات علمی و اشتراک دانش، انگیزه و امید بخشی، رل مدلینگ، توجه به نیازها	یکی از مهمترین مظاهر اخلاق در تدریس اینه که دانشجو درک بشه. شاید دانشجو یک مشکلی داشت. پس باید مشککش را کی بفهمه؟
اخلاق حرفه‌ای	روزآمدی و خبرگی رعایت عدالت آموزشی اخلاق در عمل شان معلمی	عدالت آموزشی، تسلط حرفه‌ای، الگوی رفتاری، رعایت حقوق، اخلاق و عمل، معلمی روزآمدی و خبرگی رعایت عدالت آموزشی، اخلاق در عمل، شان معلمی	استاد باید به روز باشد و در ارتباط با علمش به روز باشد.

جدول ۳: انطباق دو بخش کمی و کیفی و استحصال نتایج آن

تم کیفی در مصاحبه	ابعاد پرسشنامه کمی	اشتراکات
اخلاق فردی	اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به خود	اختصاص وقت کافی برای دانشجویان خود، استقبال از نظرات منطقی مخالف، اجتناب از تحمیل عقاید شخصی به شاگردان، علاقه مند نسبت به شغل خود، نظم و دقت در کلیه امور تدریس، منزلت شخصیت مدرس، عدم غرور، فروتنی و تواضع، نیت، شهامت اظهار حق، دسترسی
اخلاق حرفه‌ای	اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به علم، اخلاق آموزشی و پرورشی	اشتیاق در آموزش علم به دانشجویان خود، معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آنها احاطه ندارد، عدم ارائه علم خود در اختیار افرادی که از آن سوء استفاده می کنند، به کارگیری محتوای درسی کارآمد و مفید، استفاده از بهترین قواعد و روش تدریس هر درس، برخورداری از قدرت بالایی برای ایجاد ارتباط با شاگردان، دارا بودن مهارتهای لازم برای انتقال مفاهیم و مباحث درسی، استفاده از بهترین شیوه ها در ارزیابی از شاگردان، رعایت عدالت در نگاه کردن، توجه کردن، آموختن و رسیدگی کردن به شاگردان
اخلاق اجتماعی	اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به دانشجو اخلاق نسبت به علم	عدالت در ارزشیابی، اختصاص وقت کافی برای دانشجویان خود، استقبال از نظرات منطقی مخالف، اجتناب از تحمیل عقاید شخصی به شاگردان، ارتباط سازنده بین فردی، رول مدل پوششی، ایجاد انگیزه و امید، توجه به نظرات دانشجو، درک متقابل، امید بخشی ترغیب دانشجو،

بحث

در بخش کیفی نیز سه تم مشتمل بر تم‌های اخلاق فردی، اجتماعی و حرفه‌ای از مصاحبه‌ها استخراج شدند. همانند مطالعه ما، Singh و همکاران نشان دادند که اخلاق اساتید علوم پزشکی باید در دو سطح مورد توجه قرار گیرد. اولاً، سطح اخلاق حرفه‌ای، که در آن همه جنبه های معلمی انجام می‌شود؛ از جمله مراحل تدریس و ارزیابی که در مجموعه مقررات تهیه شده توسط دانشگاه یا موسسه تنظیم می‌شود. ثانیاً، سطح شخصی، که شامل نگرش و رفتار خود معلم است که توسط سازمان و موسسه خاصی مقرر نشده است و ممکن است هرگز شناسایی نشود [۱۷].

در مطالعه حاضر که با رویکرد ترکیبی (کمی - کیفی) در زمینه اخلاق در تدریس انجام شد، نشان داد که بیشترین میانگین های حاصل شده در مطالعه ما در بعد اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به علم مربوط به معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آن‌ها احاطه ندارد، در بعد اخلاق حرفه‌ای مدرس نسبت به خود مربوط به منزلت شخصیت مدرس، در مولفه درستکاری مربوط به اختصاص وقت کافی برای دانشجویان خود، در مولفه آموزشی مربوط به کارگیری محتوای درسی (سرفصل‌های درسی) کارآمد و مفید، در مولفه روابط انسانی مربوط به علاقه و محبت واقعی نسبت به دانشجویان و در مولفه پرورشی مربوط به ایجاد پایه‌های انضباط درونی (خودکنترلی، خودارزیابی و ...) در افراد بود.

در پژوهش میرمحمدی میبیدی و همکاران بیان شده که دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، موضوع اخلاق در تدریس را پر اهمیت و با ارزش می‌دانند و به رعایت این مولفه‌ها توسط اساتید خود تاکید دارند [۲۲]. در نتایج کیفی ما مشخص شد که مضامین روزآمدی و خبرگی، شان معلمی، اخلاق در عمل و رعایت عدالت آموزشی از سری مباحث مهمی هستند که اساتید باید به آن‌ها توجه کند.

مطلبی فرد و همکاران گزارش کرده‌اند که از نظر نمونه آماری، مولفه‌های کارآمدی در ارائه محتوی، فضای بحث مناسب، ارزشیابی مناسب و احترام به مقررات دانشگاه مورد تایید هستند که با نتایج بخش کیفی مطالعه ما هم سو بود. در مطالعه ما دانشجویان به ارزشیابی با تدریس، ارزشیابی مناسب و ارزشیابی عادلانه بیشتر تاکید داشتند [۲۳].

دیگران بیان کردند رعایت استانداردهای اخلاقی در تدریس مهم و پراهمیت جلوه می‌کند، چرا که اساتید نقش الگویی مهمی در تربیت مطلوب دانشجویان دارند [۲۴].

کمپیل نیز در پژوهش خود گزارش کرده است که از نظر نمونه آماری مولفه‌های اخلاقی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند [۲۵]. در مطالعه ما هم میانگین نتایج بخش کمی در وضعیت نسبتاً خوبی قرار داشت که با مطالعه کمپیل همسو بود.

در پژوهشی از دیدگاه دانشجویان مؤلفه‌های اخلاقی رعایت شده از جانب اعضای هیئت علمی سؤال شده است که پاسخ‌ها عبارت است از: رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان، حفظ اسرار دانشجویان، عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان، جلب اعتماد و احترام دانشجویان، داشتن روحیه تحمل و بردباری، توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب، پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست و عدم استفاده از امکانات دانشگاهی جهت امور شخصی اساتید [۲۶].

در پژوهشی دیگر، تسلط استاد در درس مورد تدریس، صداقت در رفتار و گفتار، ارائه جذاب مطالب درسی و داشتن برنامه‌ریزی منظم جهت ارائه درس را به عنوان ویژگی‌های یک استاد خوب از نگاه دانشجویان شناسایی نمودند [۲۷].

که در نتایج بخش کیفی مطالعه ما هم مضامینی مشابه با همین الگوها در قالب معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آنها احاطه ندارد، معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آنها احاطه ندارد، به کارگیری محتوای درسی کارآمد و مفید و اشتیاق در آموزش علم به دانشجویان خود ارایه شد.

در مجموع، مقایسه این تحقیقات با نتایج به دست آمده در این پژوهش نه تنها حاکی از سازگاری و همسویی بین آن هاست بلکه

در رابطه با اخلاق حرفه‌ای تدریس، نمود و بازخورد اخلاقی ممکن است در کوریکولوم پنهان درسی دیده شود. همانطور که مصلی نژاد و همکاران نشان دادند، برنامه درسی پنهان میتواند تأثیرات خود را به صورت مثبت و منفی در ابعاد مختلف علمی، تربیتی و عملکردی ایفا نماید. بنابراین، لزوم توجه به ابعاد پنهان برنامه درسی در کنار توجه به بعد رسمی آن ضرورت داشته و می‌توان بیان نمود که در اولویت ارزش‌گذاری و توجه قرار گیرد [۱۸].

همانطور که در کدهای مستخرج از مصاحبه‌های مطالعه حاضر نیز برداشت شد، در کتاب "معلم اخلاقمند، اساتید را به عنوان اشخاصی که در آنها فضیلت‌های اخلاقی محوری از قبیل انصاف، احترام، اعتماد به نفس، صداقت و مهربانی قرار دارد توصیف کردند. از نظر آنها اساتید با انتخاب روش تدریس شریطی را تنظیم می‌کنند، که خود را در هر تعامل استاد با دانشجویان نشان می‌دهد. بر اساس مطالعات آن‌ها اخلاق حرفه‌ای با اهمیت‌ترین بخش ابعاد اخلاق تدریس بود. با این حال در مطالعه ما درستکاری میانگین کیفی بالاتری از سایر ابعاد داشت. تفاوت بین مطالعه ما و یافته‌های آن‌ها می‌تواند به علت تفاوت در جامعه پژوهش ما که اختصاصاً دانشجویان علوم پزشکی هستند باشد [۱۹].

ابعاد اخلاق حرفه‌ای در این مطالعه، بر ارتقای توانمندی‌های تخصصی اساتید، تأکید دارد. نتایج تحقیق Buyx و همکارانش در بررسی چالش‌های آموزش حرفه‌گرایی پزشکی به این نتیجه رسیدند که آموزش پزشکی نیازمند به تمرکز بخشیدن بر روی ایجاد نگرش حرفه‌گرایی در میان دانشجویان پزشکی است و بدین منظور متخصصین اخلاق پزشکی باید مسؤولیت آموزشی در زمینه ایجاد نگرش و رفتار حرفه‌گرایی و فضایل اخلاقی را در دانشجویان برعهده گیرند [۲۰].

در پژوهش امرای و همکاران مشخص شد که میانگین نمرات اخلاق آموزشی و مولفه‌های آن شامل اثربخشی محتوای درسی، اثربخشی آموزشی، پرداختن به موضوعات حساس، نداشتن رابطه دوگانه با دانشجویان، ارزشیابی عادلانه، احترام به دانشگاه، رازداری و اهمیت دادن به رشد فکری دانشجویان از دیدگاه دانشجویان پرستاری در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد [۲۱]. همان طور که در نتایج بخش کمی ما هم میانگین ابعاد اخلاق و مولفه‌های آن در سطح مناسبی قرار داشتند.

در مطالعه ما در نتایج بخش کیفی در بعد اخلاق مدرس نسبت به دانشجویان مضامین عدالت آموزشی، تسلط حرفه‌ای، الگوی رفتاری، رعایت حقوق، اخلاق و عمل، معلمی روزآمدی و خبرگی رعایت عدالت آموزشی، اخلاق در عمل، شان معلمی توسط دانشجویان ارایه شدند.

گویه‌های جدید استخراج شده حاکی از اهمیت هر سه حیطه اخلاق فردی- اجتماعی و حرفه‌ای در تدریس است که هر دو گروه استاد و دانشجو به آنها اشاره کرده‌اند. این پرسشنامه در صورت رواو پایا بودن می‌تواند به عنوان پرسشنامه اخلاق در تدریس علوم پزشکی مورد استفاده محققین قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

از کلیه اساتید و دانشجویان شرکت‌کننده در تحقیق که ما را یاری نمودند کمال تشکر را دارد.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافعی در این مطالعه وجود ندارد.

نشان‌دهنده جامعیت بیشتر شاخص‌ها و گروه‌های استخراجی نسبت به پرسشنامه عمومی موجود است. واگرچه انجام کار در یک مرکز، از محدودیت‌های مطالعه می‌باشد اما لازم است به شکل چنددانشگاهی با حضور دانشگاه‌های بزرگ تکرار شود و گویه‌های استخراج شده مورد تایید قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

با جستجوی گسترده‌ای که در منابع نظری موجود صورت گرفت مشخص شد که با توجه به ماهیت پیچیده تدریس که نه فقط یک موضوع شناختی بلکه یک فرایند تربیتی نیز می‌باشد در حوزه اخلاق حرفه‌ای آموزش بایستی به شاخص‌های متعددی توجه شود.

References:

- Assadullahi P, Afshari P. The comparison of tutors' and students' opinions in respect to present academic condition. *Iran J Med Educ* 2002; 3(2): 5-14. [Persian].
- Dadkhah B, Mohammadi AM, Mozafari N, Mohammadnejad S, Molaei B, Dadkhah D. The characteristics of good faculty member based on view points of Ardabil university of medical sciences students. *J Ardabil Univ Med Sci* 2010; 11(4): 44-50. [Persian].
- Izadikhah A, Changiz T, Yamani N, Mirshahjafarey I. Developing codes of ethics for clinical medicine educators. *J Med Ethics Hist Med* 2013; 6(1): 37-52. [Persian].
- SIMPSON, Peter LP. *The Eudemian Ethics of Aristotle*. Routledge 2017.
- Wankat PC, Oreovicz FS. *Teaching engineering*. Purdue University Press; 2015.
- Ruiz-Argüelles GJ. A new breed in the teaching of medicine: paid lecturers, trainers or speakers. *Acta Haematol* 2016; 135(3): 191-2.
- Butts JB, Rich KL. *Nursing ethics*. Jones & Bartlett Learning; 2019 .
- Walker KF, Thornton JG. *Ethics in Medicine*. In: *Medicolegal Issues in Obstetrics and Gynaecology* 2018: 3-8.
- Reybold LE, Halx MD. Staging Professional Ethics in Higher Education: a Dramaturgical Analysis of "Doing the Right Thing" in Student Affairs. *Innovative Higher Education* 2018; 43(4): 273-87.
- Davis M. Professional ethics in higher education: An engineering perspective. In: *Higher Education and Professional Ethics* 2018: 59-75.
- Boon HJ. Explicit ethics education for prospective teachers: An essential precursor for quality teaching-ethics training for pre-service teachers. In: *Higher Education and Professional Ethics* 2018: 204-222.
- Moran D, Edwardson J, Cuneo CN, Tackett S, Aluri J, Kironji A, Cox J, Carroll B, Lie E, Fofana M, Bollinger RC. Development of global health education at Johns Hopkins University School of Medicine: a student-driven initiative. *Medical education online* 2015; 20(1): 28632.
- Mion G, Bonfanti A. Drawing up codes of ethics of higher education institutions: evidence from Italian universities. *International Journal of Educational Management* 2019; 33(7) .
- Peterson R. *Outsourced to China: Confucius Institutes and Soft Power in American Higher Education*. A Report by the National Association of Scholars. National Association of Scholars. 221 Witherspoon Street 2nd Floor, Princeton, NJ 08542-3215; 2017 .
- Kazempour Z, Ashrafi Rizi H, Taheri B. The attention rate of librarians in Isfahan University of Medical Sciences and Isfahan University to professional ethics based on ethical codes of Iranian University librarians. *Health Inf Manag* 2011; 8(6): 795-806.
- Mosadegh H, Bironi Kashani R, porkarimi J, Abdollahi B. Regarding Professional Ethics Among Professors at Tehran University and Imam Khomeini Institute from Learners Point of . *Journal of culture in the Islamic University* 2014; 3(9): 705-73.
- Singh A. Ethics for medical educators: an overview and fallacies. *Indian journal of psychological medicine* 2010; 32(2): 83.
- Mosalanejad L, Parandavar N, Rezaie E. Students' Experience about the Hidden Curriculum: A Qualitative Study. *JRUMS* 2014; 13(2): 111-124.
- Campbell E. *The ethical teacher*. McGraw-hill education (UK); 2003.
- Buyx AM, Maxwell B, Schöne Seifert B. Challenges of educating for medical professionalism: who should step up to the line? *Med Educ* 2008; 42(8): 758-64.
- Amrahi A, Soltanzadeh V, Esm Hosseini GhR. Teaching ethics of faculty members situation from the viewpoints of Nursing students. *Bimonthly Educ Strateg Med Sci* 2014; 7(4): 235-40.
- Mirmohammadi Meybodi S. The characteristics of effective teaching based on viewpoints of Shahid

- Sadoqi University of Medical Sciences. *JMedEduDev* 2013; 5(9): 52-62.
23. Motalebifard A, Navehebrahim A, Mohsen Zadeh F. Recognizing professional and ethical indicators in University teaching from the perspectives of postgraduate students: A qualitative approach. *Ethics Sci Technol* 2012; 6(4): 9-1.
24. Aghakahni N, Sharif F, Sharifnia H et al. Survey of Nursing students' views regarding professors' adherence to professional ethics in Shiraz University of Medical Sciences, 2010. *J Educ Ethics Nurs* 2013; 2(3): 41-6.
25. Campbell E. The ethics of teaching as a moral profession. *Curriculum Inquiry* 2008; 38(4): 357-85.
26. Farmahini-Farahani M, Behnam-Jam Investigation of compliance with components of education professional ethics in Shahed University faculty members. *Ethics in Science and Technology* 2012; 7(1): 48-57. (In Persian).
27. Delshad Tehrani M. *Lord of trust: Administrative ethics in Nahj-Al-Balaghah*. 3th ed. Tehran: Darya Publication 2000. (In Persian).

The explanation of ethics in teaching indicators in medical sciences: a mixed study

Leili Mosalanejad¹, Mansor Tafvizi^{2*}, MohammadAmin Moradian³

Received: 2020/11/5

Revised: 2020/11/17

Accepted: 2020/12/8

1. Associated Professor, Medical Education Department, Virtual Center, Jahrom university of Medical Sciences, Jahrom, Iran
2. MSc, Medical Ethic Department, Jahrom university of Medical Sciences, Jahrom, Iran
3. Medical Student, Jahrom university of Medical Sciences, Jahrom, Iran

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.9, No.3&4, Fall & Winter 2021

J Educ Ethics Nurs 2021;9(3&4):86-94

Abstract:

Introduction:

This study aimed to explain the teaching ethics from the viewpoints of Jahrom University of Medical Sciences professors and students as a mixed method.

Material and Methods:

This is qualitative-quantitative study with mixed approach. In quantitative part, 100 students of Jahrom University of Medical Sciences were selected using stratified random sampling method. In the qualitative part, 20 students and 8 professors participated. The research instrument in the quantitative was reliable and valid questionnaire of professional ethics, consisting of 35 questions in 5 point continuum. In-depth semi-structured interviews were used in the qualitative section by Colizzi analysis. The results of two parts extracted and new indicators and dimension emerged from mixed method

Results:

In the aspect of ethic in teaching, the highest mean was related to the personality of the teacher in related to the recognition of teacher dignity (3.07 ± 0.92). Another high mean od score was related to interpersonal relationship with higher score in, genuine interest to students ($3/04 \pm 0.92$). The qualitative section of the total of 74 codes examined, 3 themes were selected. Themes included individual, social, and professional ethics. With a total of 11 subthemes identified in the qualitative review.

Conclusion:

Results from two qualitative and qualitative parts lead to emerge questioner's items that is comprehensive in content and dimensions than current questionnaire in medical education. This indicator may be used by many researcher in Iran.

Keywords: Ethic, Teaching, Professionalism, Medical Education, Mixed Method

* Corresponding author Email: tafvizi.m@jums.ac.ir